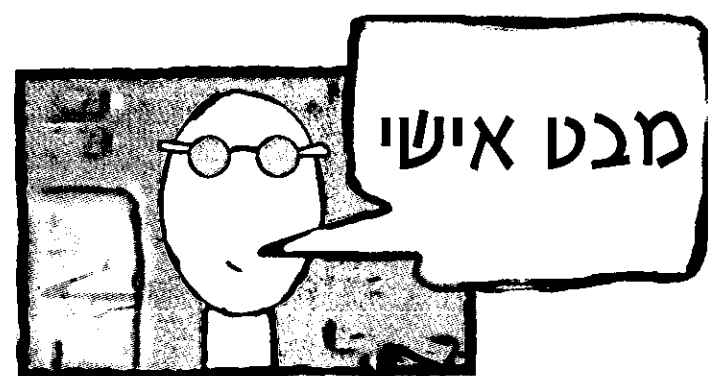

השלכות האסטרטגיה של ממשל בוש - זווית ראייה אחרת

כיום מקובלת התפיסה שלפיה המאבק בין המערב לבין הטרור העולמי הוא אידיאולוגי במהותו. אולם ישנה גם גישה אחרת, לגיטימית לא פחות, הרואה בטרור אמצעי למאבק על משאבים. על-פי הגישה הזאת יש להילחם בטרור לא רק בכוח, אלא גם באמצעות רפורמה גלובלית בחלוקת העושר בין המדינות

סא"ל יואב רוזנברג

מבוא

בחירתו מחדש של הנשיא בוש בעידן שלאחר פיגועי 11 בספטמבר מבטיחה, כך נראה, את המשך מימושה של מדיניות החוץ האידיאליסטית והמהפכנית שנקט בתקופת כהונתו הראשונה. המדיניות הזאת באה לידי ביטוי – בין היתר – ב"פעולות מנע חד-צדדיות" (בהתאם למסמך על "אסטרטגיית הביטחון הלאומי" מספטמבר 2002),¹ והיא מציבה את העולם בפני תקופה חדשה. מדובר במדיניות שנויה במחלוקת, שמעלה שאלות יסוד בסיסיות במגוון רחב של תחומים: אנושיים, חברתיים, דתיים, כלכליים ופוליטיים. המציאות החדשה הזאת שונה

הפרשנות הנכונה של המציאות צריכה להניח שהכלכלה היא שצריכה להיות הגורם המוביל בניתוח המציאות, בניגוד לתפיסה המקובלת שלפיה האידיאולוגיה האסלאמית הטוטליטרית הפונדמנטליסטית היא זו שצריכה להוביל את ניתוח הבעייתיות שטמונה במזרח התיכון

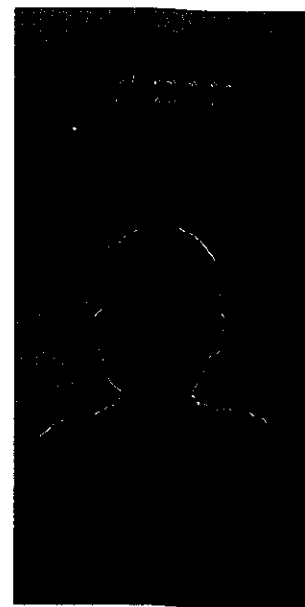
עושה שימוש בכלים אנליטיים השאובים רובם ככולם מעולם המחקר המזרחני וממדעי המדינה. רבים מהניתוחים של תמונת המציאות, במיוחד בכלי התקשורת האמריקניים, נעשים מנקודת מבט אידיאולוגית (העולם היהודי-נוצרי מול האסלאם, הדמוקרטיה מול הטוטליטריות, הציונות מול הלאומנות הערבית וכדו'). את המערכה האמריקנית נגד הטרור רואה התקשורת האמריקנית כמלחמת "העולם החופשי" נגד ה"טרור".

מטרת המאמר הזה היא להציג ניתוח אחר² של המציאות. אין הכוונה לטעון כי רק נקודת ההשקפה שתוצג במאמר היא האמיתית, אלא להצביע על זווית ראייה נוספת, שתוסיף לעומק הניתוח ולמרחב הפרשנות. התפיסה שתוצג במאמר קובעת

כי הפרשנות הנכונה של המציאות צריכה להניח שהכלכלה (ובפרט בימינו, בשל מרכזיותו של תהליך הגלובליזציה) היא שצריכה להיות הגורם המוביל בניתוח המציאות, בניגוד לתפיסה המקובלת שלפיה האידיאולוגיה האסלאמית הטוטליטרית הפונדמנטליסטית היא זו שצריכה להוביל את ניתוח הבעייתיות שטמונה במזרח התיכון. התפיסה שתוצג במאמר אינה גורסת שמדינות המזרח התיכון יוכלו לשגשג גם תחת משטרים פונדמנטליסטיים וטוטליטריים, אלא רק שרפורמות

לחלוטין מעידן המלחמה הקרה ומהעידן שמייד לאחר המלחמה הקרה. שתי התקופות האלה – בניגוד לתקופה הנוכחית – התאפיינו ככלל במאמץ לשמור על הסטטוס קוו.

כדי להבין את המציאות החדשה עלינו להפעיל את כל כלי האנליזה העומדים לרשותנו. הניתוח המקובל

כמה מרכיבים שקריים המחייבים תיקון, ושהן נסמכות יתר על המידה על תפיסת האדם כיצור חושב ומתעלמות מהאילוצים החומריים שבהם נתקלת האנושות. בבסיס הניתוח המרקסיסטי עומד האדם כיצור

מפקד הכוחות האמריקניים הנשיא ג'ורג' בוש

בחירתו מחדש של הנשיא בוש בעידן שלאחר פִּיגועי 11 בספטמבר מבטיחה, כך נראה, את המשך מימושה של מדיניות החוץ האידיאליסטית והמהפכנית שנקט בתקופת כהונתו הראשונה

חברתי הפועל במציאות שסביבו. הנחת יסוד עקרונית נוספת היא שמשאבי העולם הם מוגבלים, ומכיוון שבבסיס הניתוח עומד האדם הפועל במציאות, הרי שמושכל ראשון חייב להיות המאבק האנושי על המשאבים. כיוון שהמשאבים של כדור-הארץ מוגבלים, תולדות האדם הן תולדות המאבק על המשאבים, והמאבק על המשאבים הוא, לפי מרקס, מאבק מעמדי (או בניסוח של המניפסט: "דברי ימיה של כל חברה עד כה הם דברי הימים של מלחמת המעמדות"). רק לאחר שנבין את

שלטונות שאותן דורש ממשל בוש הן תנאי הכרחי אך לא מספיק לפתרון הפערים הכלכליים העצומים בין "הצפון" ל"דרום".

המסקנה העיקרית של המאמר היא שניתוח שונה של המציאות הגלובלית ושל האידיאולוגיה של ממשל בוש חושף תמונת מציאות שונה ומוביל לתחזיות השונות מאלה שעולות משיטות ניתוח אחרות. הגם שאין כוונת המאמר לחלוק, חלילה, על עצם הקביעה שהטרור הוא לא מוסרי ושיש להיאבק בו בכל דרך, הרי שהניתוח המוצע, שתחילתו בכלכלה ובמאבק המתמשך על המשאבים, יביא אותנו למסקנות שונות באשר לסיכויי ההצלחה ולמחירה של הפרוגרמה האמריקנית הנוכחית בטווח הארוך. ייתכנו, כמובן, גם ניתוחים אחרים של המצב,³ וטענתי היא שחשוב לדון בשלל הפרשנויות האפשריות על מנת שלא להיקלע לקונספציה פרשנית אחת.

נקודת המבט שמציע המאמר הזה מבוססת בעיקר על תיאוריות מרקסיסטיות וניאו-מרקסיסטיות. המרקסיזם נקשר בתודעה המקובלת בעיקר עם הקומוניזם ועם ברית-המועצות לשעבר, ויש רבים הטוענים שעם התמוטטות הגוש המזרחי הוכחה שקריותו של המרקסיזם. לפיכך נדרשת הקדמה קצרה על שורשי התיאוריה של מרקס ועל עיקרי תפיסת העולם שאותה ניתן לכנות "מרקסיסטית".⁴ לתפיסה הזאת (להבדיל מהאידיאולוגיה הקומוניסטית) יש גם כיום אחיזה משמעותית ביותר בקרב חוגים אקדמיים רבים ובקרב מפלגות פוליטיות שמאליות, דוגמת אלה שעלו לשלטון בשנים האחרונות ברחבי דרום אמריקה (באורוגוואי, בארגנטינה, בברזיל, בפרו, בצ'ילה, באקוואדור ובוונצואלה).

מהו המרקסיזם באמת?

המהפכה המחשבתית הגדולה ביותר המגולמת בתיאוריה של מרקס החלה בפועל במחשבתו של הפילוסוף הגרמני הגל (1770-1831). הטענה המרכזית הנוגעת לענייננו בתיאוריה של הגל עוסקת במהותו של האדם. בעוד שבתולדות הפילוסופיה מאז אפלטון ואריסטו ועד המאה ה-18 נתפס האדם ביסודו של דבר כ"ישות חושבת" (מוכרת במיוחד אמירתו של דקרט "אני חושב משמע אני קיים"), הרי שלטענת הגל האדם הוא קודם כול יצור פועל וחברתי ורק לאחר מכן יצור חושב (קרי homo faber, אדם פועל, ולא homo sapiens, אדם חושב). מרקס פיתח את העמדה הזאת באופן מפורט לכלל משנה חברתית-כלכלית-פוליטית סדורה.

ביקורתו של מרקס התמקדה בחברה הקפיטליסטית בת זמנו ובתפיסת ה"מודרניות", שגרסה כי הנאורות – קרי התגברותם של השכל האנושי ושל המתודה הרציונלית על מגבלות הטבע ועל מיתוסים קדומים – תבטיח לאנושות עתיד טוב יותר. מרקס הכיר בערכן של הנאורות ושל המודרניות, אך סבר שהן כוללות בתוכן

המאבק הזה נוכל להבין כיצד צמחו האידיאולוגיות והדתות הגדולות, שמטרתן אינה אלא לשרת מעמדות שונים במאבק על המשאבים. מכאן גם מובנת האמירה הידועה של מרקס כי "ההוויה קובעת את התודעה", דהיינו קודם כול נקבעת הווייתו של האדם (מצבו במציאות עצמה ושליטתו במשאבים העומדים לרשותו), ורק מתוך ההוויה הזאת צומחות התודעות, שהן האידיאולוגיות הגדולות. זאת בניגוד לתפיסות המקובלות, שלפיהן קודם כול נקבעות התודעות (האידיאולוגיות הגדולות – הדתות, התיאוריות המדיניות וכד') – ומהן נגזרת התנהגות המדינות השונות והתנהגות המנהיגים המעצבים את הוויית העולם. כך, לדעתו של מרקס, האידיאולוגיה הבורגנית בת זמנו נועדה להנציח את ניצול כוח העבודה של הפועלים הזולים (הפרולטריון). בזמן הנוכחי – לטענת ביקורת התרבות של ההוגים הניאו-מרקסיסטים, תרבות הצריכה נועדה להנציח את המשך שליטתם של בעלי ההון במרב המשאבים. זאת באמצעות "טמטום" ההמונים באידיאולוגיה שקרית, שלפיה מרחב האפשרויות

הכלכלי פתוח בפניהם, וניתנת להם החירות המלאה להצטרף ל"משפחת העושר".

חשוב לציין שהתיאוריה המרקסיסטית מנתחת לא פעם את התנהגות האדם (או החברה) באופן הסותר את תפיסתם של האדם (או של החברה) את עצמם. כך יכול היה אדם נוצרי בזמנו של מרקס לטעון שהוא מאמין בכל ליבו בדת, בעוד שמרקס היה טוען שהאיש אינו מבין אל נכון את מצבו, ובעצם מדובר ב"תודעה כוזבת" שהושתלה בתוכו במטרה לחזק את המעמד הבורגני.⁵ העובדה שרבים מהמאבקים בהיסטוריה לא הצטיירו על פניהם כמאבקים בין מעמדות אינה

מוכיחה את שקריות הקביעה המרקסיסטית, שהבסיס העמוק לכל המאבקים היה חומרי, גם אם האנשים שניהלו את המאבקים האלה לא הבינו זאת.

איך כל זה רלוונטי לענייננו?

טענתי העיקרית היא שניתוח מרקסיסטי של המציאות הגלובלית בעקבות פיגועי הטרור בארה"ב ושל האידיאולוגיה של ממשל בוש יחשפו תמונת מציאות שונה ותחזית שונה להתפתחויות האפשריות, לעומת שיטות ניתוח אחרות. התפיסה המקובלת מנתחת, כאמור, את מתקפת הטרור כמאבק בין שתי אידיאולוגיות גדולות: בין "העולם החופשי" והדמוקרטיות הגדולות לבין ארגוני הטרור האסלאמיים (וייתכן אף העולם האסלאמי כולו) שנאבקים נגד "התרבות המערבית".⁶

כיוון שהניתוח המרקסיסטי מבוסס על המאבק הכלכלי להשגת משאבים, מתחייב דיון מעמיק במצב הכלכלה העולמית ובמשמעויות של תהליך הגלובליזציה העובר על העולם. במסגרת מגבלות המאמר אומר רק שתהליך הגלובליזציה בגלגולו הנוכחי מביא להרחבת הפערים בין עשירים לעניים, אך לא דווקא בין העולם העשיר (הצפון) לבין העולם השלישי (הדרום), אלא בין עשירים לעניים בכלל, גם בתוך כל מדינה. למשל, ארה"ב מחזיקה בידיה כ-22% מהעושר העולמי, בעוד שאוכלוסייתה היא רק כ-5% מאוכלוסיית העולם. אפריקה, לעומת זאת, מחזיקה רק בכ-3% מהעושר העולמי, בעוד שאוכלוסייתה היא כ-12% מאוכלוסיית העולם. באשר לחלוקת העושר בארה"ב עצמה – הרי שחמשת האחוזונים הגבוהים במדינה החזיקו בשנת 2001 כ-22% מההכנסות במדינה (לעומת 17% בלבד לפני 30 שנה).

מהם שורשי הפערים ההולכים ומתרחבים, וכיצד ניתן – אם בכלל – להיאבק בתופעת הלוואי הזאת של הגלובליזציה? הוגים רבים ברחבי העולם עוסקים בכך, ואחד הבולטים שבהם הוא הגרמני יורגן הברמאס. טענתו המרכזית⁷ היא שתהליך הגלובליזציה הביא לפיתוח מוסדות כלכליים גלובליים (כמו ארגון הסחר העולמי, קרן המטבע והבנק העולמי) המנוהלים על-ידי אדמיניסטרטורים כלכליים. אולם נוצר מצב של חוסר איזון, משום שבמקביל למוסדות הכלכליים לא צמחו כלל מוסדות פוליטיים גלובליים (מובן שהאו"ם אינו מתפקד באמת ככזה), שיקבעו את העקרונות החברתיים-פוליטיים-ערכיים, שיעמדו בבסיס קבלת ההחלטות של המוסדות הכלכליים הגלובליים. מדינות הלאום, שהיו

המוסדות הפוליטיים העיקריים במאות השנים האחרונות, אינן יכולות למלא את תפקידן בעידן הגלובליזציה, כאשר קרן המטבע הבינ-לאומית מכתובה למעשה לממשלותיהן איזו מדיניות רוחה לנקוט (למשל, באמצעות קביעת שיעור הגירעון ה"מותר" מהתל"ג). הממשלות מוצאות את עצמן נאלצות להיכנע לתכתיביה של קרן המטבע, בעוד שדעתם של האזרחים כמעט שאינה נשמעת בעניינים האלה.

בעיה נוספת של תהליך הגלובליזציה היא שכתוצאה ממנו התאפשרה תנועה חופשית של סחורות, של מידע ושל הון על פני הגלובוס, אך הוא אינו מאפשר תנועת בני אדם באופן חופשי: מדיניות ההגירה של מדינות המערב רק הולכת ומקשיחה נוכח השאיפה ההולכת וגדלה של חלקים בעולם השלישי להגר אל העולם העשיר.⁸ כך

תהליך הגלובליזציה בגלגולו הנוכחי מביא להרחבת הפערים בין עשירים לעניים, אך לא דווקא בין העולם העשיר (הצפון) לבין העולם השלישי (הדרום), אלא בין עשירים לעניים בכלל, גם בתוך כל מדינה. למשל, ארה"ב מחזיקה בידיה כ-22% מהעושר העולמי, בעוד שאוכלוסייתה היא רק כ-5% מאוכלוסיית העולם

יכולות חברות ענק מערביות להעביר חלק מתהליכי הייצור אל העולם השלישי, שם הן רשאיות לרכוש את כוח הייצור של הפועלים במחיר זול בהרבה משכר המינימום במדינות המערב. הפועלים האלה נאלצים לקבל את השכר הזעום שמציעות להם החברות המערביות, משום שהם אינם יכולים להגר אל המערב ולקבל שכר גדול פי כמה תמורת אותו כוח עבודה ואותה יכולת מקצועית. התיאוריה המרקסיסטית טוענת כי

האידיאולוגיה הקפיטליסטית-ליברלית – המשתקפת בעיקר בכלי התקשורת המערביים ובעולם הפרסום – ושלפיה כל פועל באפריקה יכול להפוך לביל גייטס, אם רק יחליט להיות יזם חופשי, אינה אלא תודעה כוזבת. לאותו "יזם אפריקני" אין שום סיכוי לממש את החלום הקפיטליסטי, אם לא תינתן לו הזכות לנוע באופן חופשי אל תוך הטריטוריה המערבית. יתר על כן, גם אם יזכה להגיע לטריטוריה המערבית (ובעצם גם אם נולד שם) לא יקבל בהכרח את כל הכלים שיאפשרו לו להגשים את החלום הקפיטליסטי.

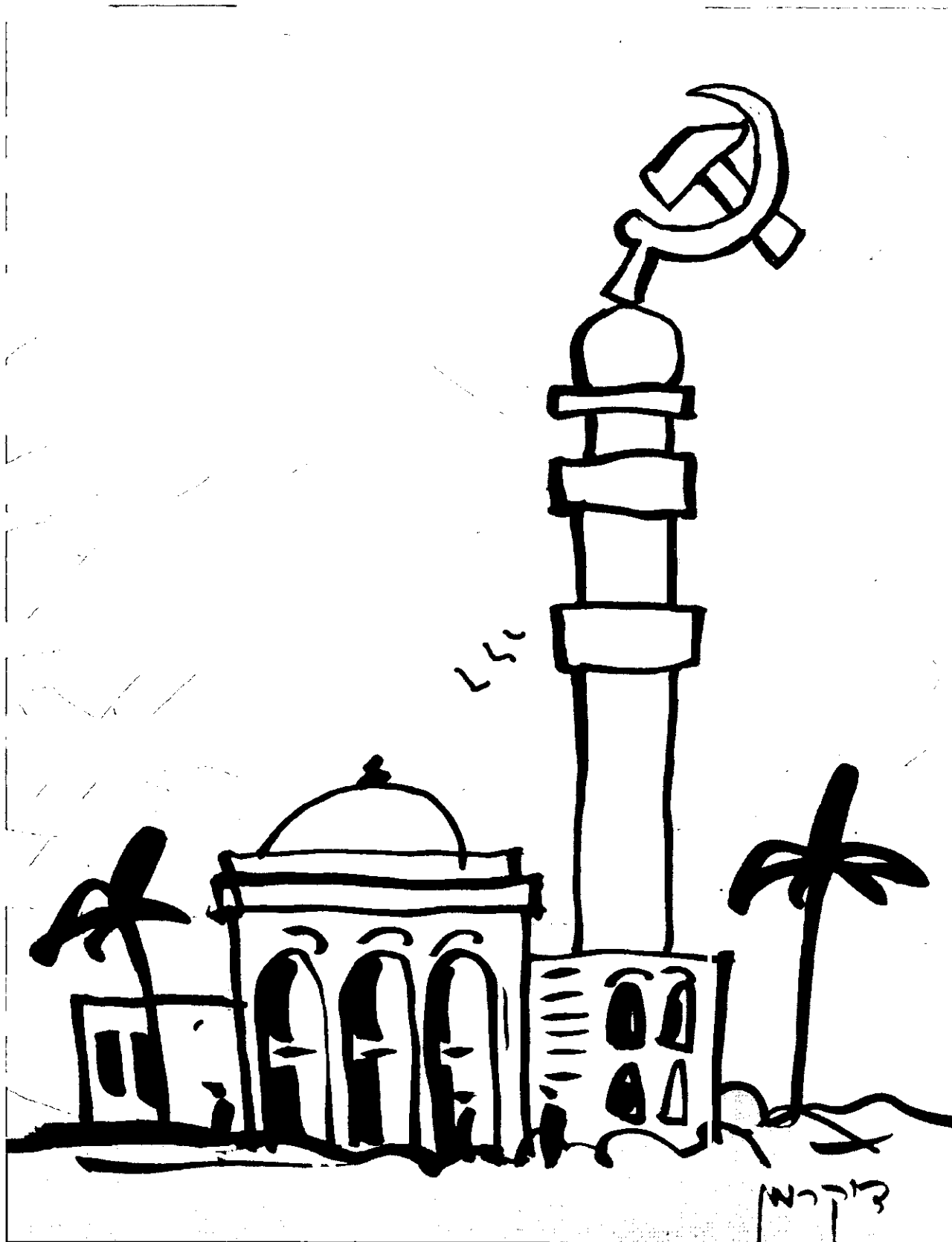
השלכות התפיסה המרקסיסטית על סיכויי המערכה נגד הטרור

מסמך "האסטרגיה של הביטחון הלאומי" שפירסמה המועצה לביטחון לאומי בארה"ב בספטמבר 2002 הוא אבן יסוד במיסודה של התפיסה הניאו-שמרנית הרפובליקנית של ממשל בוש הבן, שזוכה כעת לארבע שנות כהונה נוספות בבית הלבן. במסגרת המסמך מנסה ממשל בוש להציג פרוגרמת עומק דמוקרטית ואידיאולוגית, שבבסיסה עומדת הקביעה הערכית

כי כל בני האדם נולדו שווים, וכי לכולם רצון לחופש ולניהול עצמאי של חייהם. הקביעה הזאת, שעמדה מאז ומעולם בבסיס האידיאולוגיה הפוליטית האמריקנית, מעולם לא הוצבה בצורה ברורה כל כך כיעד מדיני גלובלי ברה"שגה. הסיבה לניסוח הפרוגרמטי הזה היא כמובן פיגועי ה-11 בספטמבר 2001 (אם כי לא רק הם). ארה"ב וממשל בוש הבינו לאחר הפיגועים כי המערכה נגד הטרור לא תשיג את יעדיה רק על-ידי רדיפה צבאית של ארגוני הטרור ושל המדינות התומכות בהם, וכי ניצחון מלא יושג רק אם הפעילות הצבאית תלווה גם בפעילות מנע

חינוכית, פוליטית וכלכלית.

על הרקע הזה מובנת הדרישה האמריקנית (הצודקת מבחינה ערכית!) להקמת מנגנונים פוליטיים חדשים במדינות רבות (ובפרט ברשות הפלסטינית ובעיראק ולאחר מכן בכלל העולם הערבי) במטרה למסד צמיחת "חברה אזרחית" שתוכל להוביל לממשלים דמוקרטיים. כמו כן החל הממשל לפעול כדי להרחיב ולהתאים את סיוע החוץ האמריקני למערכת הערכים שארה"ב רוצה

לקדם בעולם. יחד עם זאת התפיסה האמריקנית גורסת סיוע כספי לצורך קידום האידיאולוגיה האמריקנית, אך אינה מתייחסת כלל לחלוקת העושר האמריקני. התייחסות כזאת הייתה כמובן מחייבת סכומי כסף גדולים בהרבה מאלה שתעניק ארה"ב במסגרת סיוע החוץ לקידום הדמוקרטיזציה.

אם נאמץ את ראיית העולם המרקסיסטית, הרי שמקור הטרור הוא מאבק על המשאבים, גם אם הוא מוצג ב"כיסוי" של מאבק בין אידיאולוגיות של תודעות כוזבות. האידיאולוגיה האסלאמית הרדיקלית (שכמו כל

דת היא "אופיום להמונים" או "תודעה כוזבת" על-פי מרקס), אינה אלא מכשיר למלחמה נגד חוסר השוויון הכלכלי. היא עשויה לגייס את המוני העניים בעולם השלישי למלחמה בחוסר השוויון הכלכלי בינם לבין העולם היהודי-נוצרי. לפי התפיסה הזאת, חוסר השוויון הכלכלי – ולא המאבק האידיאולוגי – הוא מקור הסכסוך, גם אם הגורמים המעורבים במאבק (הן האמריקנים והן אל-קאעידה) סבורים אחרת.

הטיעון שלפיו בן-לאדן ומקורביו מעולם לא סבלו ממחסור כלכלי אינו סותר את הניתוח המרקסיסטי, כיוון שעל-פי מרקס, ההמונים הסובלים ממחסור ומעוני שקועים במלחמת הישרדות יום-יומית. הדרך היחידה לגייסם למאבק היא בעזרת אנשים מהמעמד העליון שהחליטו להיאבק במעמד שממנו צמחו (ומכאן גם ברור

מדוע נדרש דווקא אדם כמו בן-לאדן, "הכבשה השחורה" במשפחה בעלת עושר מופלג, כדי להנהיג את המאבק). אין כמובן כל הכרח שהמאבק יתבטא דווקא בטרור רצחני: הוא יכול ללוש צורות אחרות, כמו עליית הממשלים השמאליים בדרום אמריקה, שהבטיחו להיאבק בצדדים השלייליים של תהליך הגלובליזציה.

מכאן שמערכה מוצלחת נגד הטרור מחייבת שני מרכיבים נוספים, שהמדיניות האמריקנית הנוכחית מתעלמת מהם:

- ♦ תחילת יישומה של מדיניות שתביא בעתיד הרחוק לחלוקה שוויונית יותר של העושר בקרב אוכלוסיית העולם ולהשוואת הכנסות עולמית, שתמנע ניצול כוח עבודה זול במדינות העולם השלישי. חשוב להבין כי יישום מדיניות כזאת יגרור ירידה ברמת החיים של אזרחי המערב, בניגוד לסיוע החוץ המקובל כיום, ששיעורו מתוך התל"ג של מדינות המערב אינו משמעותי. זהו "האופק המדיני" של המערכה נגד הטרור.
- ♦ מתן חופש דמוקרטי מלא למדינות לקבוע את מדיניות הרווחה שלהן באמצעות מוסדות פוליטיים גלובליים, שיקבעו קווים מנחים לפעילות המוסדות הכלכליים הגלובליים. לשם כך יש לחשוף את העובדה שהמוסדות הכלכליים האלה אינם מתנהלים על-פי "אמת" כלכלית שאינה ניתנת לערעור. ההפך הוא הנכון: ישנן כמה תיאוריות כלכליות אפשריות להנחיית המדיניות הכלכלית הגלובלית, ורק אזרחי העולם, ובכללם אלה שאינם כלכלנים מומחים, יכולים וצריכים לבחור ביניהן (אם בדמוקרטיה עסקינן...).

מה התרגלנו כולנו לרעיון שאזרחי המדינות הדמוקרטיות הם אלה שמכריעים בשאלות של מלחמה ושלוש (ולא רק המומחים בוגרי מדעי המדינה), בעוד שעדיין נדמה שהתחום הכלכלי הוא ממלכה סגורה, השמורה רק להכרעות של בעלי ההון ושל האקדמיות לכלכלה, ושאינן בה דריסת רגל לאזרח הפשוט.

הדרישות האלה מחייבות את הממשל ואת הציבור בארה"ב להכרעות לא קלות. תהליך שיביא לשינוי חלוקת העושר בעולם מחייב הורדה משמעותית של רמת החיים בתרבות הצרכנית בארה"ב בפרט ובמערב בכלל (גם בישראל...). ספק אם קיימת כיום בקרב תושבי המערב תחושת ערבות הדדית גלובלית עמוקה ורחבה. ללא תחושה כזאת לא יתאפשר מהלך פוליטי כל כך מרחיק לכת ומשמעותי. מכל מקום, ברור שטרם קם מנהיג אמריקני או מערבי שיכלול במצעו תפיסת עולם מרחיקת לכת מהסוג הנדרש לפי הניתוח המוצג כאן. המערכה האמריקנית יכולה לנחול הצלחות באפגניסטן ואולי גם בעיראק וביעדים נוספים, אולם המערכה כולה לא תסתיים בניצחון החירות והצדק ובהפסקת הטרור – אליבא דמרקס – אם לא ינקוט העולם העשיר צעדים אמיתיים וכואבים לחלוקת העושר (ולא בדמות צדקה וגמילות חסדים בלבד).

משום מה התרגלנו כולנו לרעיון שאזרחי המדינות הדמוקרטיות הם אלה שמכריעים בשאלות של מלחמה ושלוש (ולא רק המומחים בוגרי מדעי המדינה), בעוד שעדיין נדמה שהתחום הכלכלי הוא ממלכה סגורה, השמורה רק להכרעות של בעלי ההון ושל האקדמיות לכלכלה, ושאינן בה דריסת רגל לאזרח הפשוט

סיכום

הניתוח שלעיל הוא בעיניי פירוש אחד מתוך שלל פירושים אפשריים של המציאות הגלובלית הנרקמת סביבנו מאז 2001. למיטב הבנתי, נדרשת פעילות נמרצת להצגת תפיסות רבות ושונות ככל האפשר, שיעזרו להעמיד בפרופורציות נכונות את התפיסות האידיאולוגיות המובילות כיום בממסדים רבים במערב, ובכלל זה בממסד הישראלי. אחד מתפקידיו העיקריים של המודיעין הוא להאיר לקברניט (המונע – בצדק – ממניעים אידיאולוגיים שהביאו לבחירתו) נקודות מבט שונות על המציאות, גם אם אלה אינן נוחות, וגם אם יבחר הקברניט שלא לקבלן כלל. אין כאן כאמור טענת "אמת", אלא טענה מתודולוגית שלפיה ככל שכלי הניתוח מגוונים יותר, כך גדלה יכולתם של המודיעין ושל הקברניט להטיל ספק בקונספציות ולהרחיב את אופק ראייתם. ההבנה כי אנו חיים בעידן מהפכני, שהתמורות בו עלולות להיות עמוקות ומהירות, מחייבת התייחסות שונה וזהירה לתפיסות העומדות ברקע לפרשנות המציאות שלנו.

כוחות אמריקניים באפגניסטן במהלך "מבצע אנקונדה"

הערות

המערכה האמריקנית יכולה לנחול הצלחות
באפגניסטן ואולי גם בעיראק וביעדים נוספים, אולם
המערכה כולה לא תסתיים בניצחון החירות והצדק
ובהפסקת הטרור - אליבא דמרקס - אם לא ינקוט
העולם העשיר צעדים אמיתיים וכואבים לחלוקת
העושר, ולא בדמות צדקה וגמילות חסדים בלבד

1. ראו נוסח המסמך באתר:

www.whitehouse.gov/nsc/nss.html

2. הניתוח מבוסס בעיקרו על תפיסת העולם המרקסיסטית, שיש לה נגזרות רבות ועשירות לתיאוריות תרבות וחברה בנות זמננו (בעיקר באסכולת פרנקפורט ובביקורת התרבות).

3. דוגמה נוספת לניתוח פוסט-מודרני של המצב ניתן למצוא במאמר שפירסם הפילוסוף הסלובני סלבו ז'יז'ק בירחון Foreign Policy בינואר 2004.

4. במידה שניתן בכלל לתאר את כל התיאוריה המרקסיסטית ואת נגזרותיה - שיש להן השפעות מרחיקת לכת על חלקים נכבדים מהמחשבה המערבית בת זמננו - במסגרת המסמך הקצר הזה.

5. התפיסה הזאת מזכירה מאוד את מעמדו של התת-מודע בתיאוריות פסיכותרפיות, המאפשרות לקבוע גם כן שכשאדם טוען משהו על חייו, הוא עלול לטעות, והמטפל עשוי לדעת טוב ממנו מה עומד בשורשי עמדתו או מהן בעיותיו הפסיכולוגיות, ששורשן בתת-מודע שאינו חשוף לאדם עצמו.

6. דוגמה אחת מתוך רבות פורסמה גם במאמרם של רס"ן מיכאל ושל סרן אלון בגיליון של מערכות 393 מפרואר 2004: "אופטימיות אמריקנית ופסימיות מזרח תיכונית". לצערי, במאמר חל בלבול בתיאור המרקסיזם, ובמשתמע מייחסים הכותבים ליועצת לביטחון לאומי בארה"ב ושרת החוץ המיועדת, קונדוליסה רייס, תפיסת עולם מרקסיסטית. (ראו שם, עמ' 6).

7. בין השאר בספרו הקונסטלציה הפוסט-לאומית, הוצאת הקיבוץ המאוחד

8. המניע העיקרי של רוב מפלגות הימין הקיצוני באירופה אינו בהכרח אידיאולוגיה אנטישמית, כפי שנדמה לפעמים בישראל, אלא דווקא החרדה מההגירה - המוסלמית בעיקרה - מאפריקה ומהמזרח התיכון לאירופה.

9. ראו בעניין הזה את התייחסותו של אלוף (מיל') שלמה גזית במאמרו "הערכות מודיעין והקברניט" בתוך הקובץ "מודיעין וביטחון לאומי". בעמוד 461 כותב גזית: "איש המודיעין בתוקף תפקידו חייב לשמש במעמד של אפכא מסתברא".

ביבליוגרפיה

- ◆ מודיעין וביטחון לאומי, קובץ מאמרים, הוצאת מערכות, 1987
- ◆ הנאורות - פרויקט שלא נשלם? קובץ מאמרים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2000
- ◆ אווה אילוז, תרבות הקפיטליזם, הוצאת האוניברסיטה המשודרת, ההוצאה לאור של משרד הביטחון, 2002
- ◆ ז'אן בודריארד, אמריקה, הוצאת בבל, 2000
- ◆ ירגן הברמאס, הקונסטלציה הפוסט-לאומית, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001
- ◆ סלבו ז'יז'ק, ברוכים הבאים למדבר של הממשי, חמש מסות על ה-11 בספטמבר, הוצאת רסלינג, 2002
- ◆ משה צוקרמן, תרבות הישראליות, הוצאת רסלינג, 2001